

نقش زنان در پایداری روانی خانواده از منظر آیات و روایات

شکوفه یباری^۱

چکیده

خانواده در آموزه‌های اسلامی به‌عنوان بنیادی‌ترین نهاد اجتماعی و تربیتی، نقش مهمی در تأمین آرامش، انسجام و سلامت روانی جامعه دارد. در این میان، زن — به‌عنوان همسر و مادر — جایگاهی ویژه در ایجاد و حفظ پایداری روانی خانواده ایفا می‌کند. قرآن کریم با تأکید بر سکونت و آرامش در پیوند زناشویی و معرفی زن به‌عنوان مایه مودت و رحمت، نقش محوری او را در تحکیم بنیان خانواده تبیین کرده است. روایات اهل بیت علیهم‌السلام نیز زن را کانون محبت و آرامش در خانواده دانسته‌اند. ضرورت این پژوهش از آن روست که در جامعه امروز، بنیان خانواده با چالش‌هایی چون تنش‌های روانی، کاهش انسجام عاطفی و تغییر الگوهای فرهنگی مواجه است. تبیین نقش زن در پایداری روانی خانواده بر اساس آیات و روایات، می‌تواند ضمن بازشناسی جایگاه زن در آموزه‌های اسلامی، راهکارهایی اصیل برای تقویت خانواده مسلمان ارائه دهد. روش پژوهش حاضر توصیفی — تحلیلی است. داده‌ها از طریق منابع کتابخانه‌ای و اسنادی گردآوری شده و سپس با رویکرد تحلیلی، محتوای آیات قرآن و روایات معتبر بررسی و دسته‌بندی گردیده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که زن در آموزه‌های اسلامی، محور آرامش، محبت و انسجام روانی خانواده است و نقش او در مدیریت عاطفی، کاهش تنش‌ها و تربیت معنوی نسل آینده، بنیاد پایداری روانی خانواده را تشکیل می‌دهد.

واژگان کلیدی: خانواده، پایداری روانی، زن، قرآن کریم، روایات اسلامی

^۱ سطح دو، حوزه علیمه فاطمیه (س)، شهرستان کارون.

مقدمه

خانواده در اندیشه اسلامی، نخستین و بنیادی‌ترین نهاد اجتماعی است که سلامت روانی و انسجام آن، به‌طور مستقیم در سرنوشت فرد و جامعه اثر می‌گذارد. در میان اعضای خانواده، زن - در جایگاه همسر و مادر - محور اصلی ایجاد آرامش و پایداری روانی به شمار می‌آید. قرآن کریم در تبیین فلسفه ازدواج، سکونت، مودت و رحمت را ثمره این پیوند دانسته و این حقیقت را روشن ساخته است که آرامش و انسجام خانواده، جز با حضور زن در جایگاه الهی خود تحقق نمی‌یابد. روایات اهل‌بیت علیهم‌السلام نیز زن را سرچشمه مهر، انس و آرامش دانسته‌اند و نقش او را در مدیریت عاطفی، تربیت فرزندان و ایجاد محیطی سرشار از محبت، اساسی معرفی کرده‌اند.

ضرورت پرداختن به این موضوع در روزگار ما، بیش از هر زمان دیگر احساس می‌شود؛ چراکه نهاد خانواده با تهدیدهایی همچون افزایش اضطراب‌های روانی، گسست عاطفی، تضعیف کارکردهای تربیتی و تأثیرپذیری از الگوهای فرهنگی بیگانه روبه‌رو است. بازخوانی آموزه‌های قرآنی و روایی درباره جایگاه زن، می‌تواند ضمن ارائه راهکارهایی اصیل برای تقویت خانواده، به بازتعریف نقش زن مسلمان در تحکیم بنیان‌های روانی و اخلاقی یاری رساند.

مطالعات پیشین نیز به تبیین جایگاه زن در تحکیم بنیان خانواده پرداخته‌اند. به‌عنوان نمونه، مهریزی در کتاب "زن در اندیشه اسلامی" (۱۳۸۱) با تمرکز بر مبانی قرآنی و روایی، نقش زن را در ایجاد آرامش و تعادل خانوادگی مورد تأکید قرار داده است. همچنین نوروزی و جهانی (۱۳۹۷) در مقاله "بازشناسی تحلیلی نقش بانوان در ارتقای سلامت و بهداشت روانی خانواده با تأکید بر سبک زندگی حضرت علی (ع) و حضرت فاطمه (س)" نشان داده‌اند که الگوگیری از سیره معصومان، به‌ویژه حضرت زهرا (س)، نقش تعیین‌کننده‌ای در پایداری روانی و ارتقای سلامت خانواده دارد.

پرسش اصلی این پژوهش آن است که:

زن در آموزه‌های اسلامی چه نقشی در ایجاد آرامش و پایداری روانی خانواده دارد؟

این پژوهش با روش توصیفی - تحلیلی و بر پایه منابع کتابخانه‌ای سامان یافته و امید است بتواند پرسش را با تبیین نقش زن در آرامش‌بخشی به خانواده بر اساس آیات و روایات؛ پاسخ دهد و الگویی اصیل و کاربردی برای بازتعریف جایگاه زن در تحکیم خانواده مسلمان ارائه دهد.

پایداری روانی خانواده

پایداری روانی خانواده، به معنای توانایی این نهاد در حفظ آرامش، انسجام و تعادل عاطفی در برابر تنش‌ها و چالش‌های بیرونی و درونی است. در ادبیات روان‌شناسی، خانواده پایدار، خانواده‌ای است که اعضای آن از سطحی از رضایت، حمایت عاطفی و امنیت روانی برخوردار باشند.^۱ از منظر آموزه‌های اسلامی، پایداری روانی خانواده، فراتر از یک مفهوم روان‌شناختی صرف بوده و ریشه در ایمان، تقوا و التزام به ارزش‌های الهی دارد. قرآن کریم با معرفی زن و مرد به‌عنوان لباس یکدیگر («هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ»، بقره: ۱۸۷)، به ضرورت صمیمیت، حمایت و آرامش متقابل در زندگی مشترک اشاره کرده است.

زن در منظومه معرفتی اسلام، علاوه بر مسئولیت‌های شخصی در مسیر بندگی خداوند، نقش محوری در تحکیم بنیان خانواده دارد. قرآن کریم، مودت و رحمت را از ارکان اصلی زندگی خانوادگی دانسته و تحقق آن را به نقش زن در ایجاد فضای عاطفی و روانی مرتبط ساخته است (روم: ۲۱). روایات معصومان علیهم‌السلام نیز، زن را «ریحانه» و مایه آرامش خانه معرفی کرده‌اند.^۲

خانواده در نگاه اسلام، نه تنها نهادی اجتماعی، بلکه بستری برای تربیت معنوی و رشد روحی انسان‌هاست. علامه طباطبایی در تفسیر المیزان ذیل آیه «وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا» (نساء: ۱)، بیان می‌کند که زن و مرد از یک حقیقت انسانی واحد آفریده شده‌اند و تفاوت‌های آنان، نشانه نقص یا برتری یکی بر دیگری نیست، بلکه حکمت الهی در تکمیل یکدیگر است. در این چارچوب، زن رکن اصلی آرامش خانواده و محور استمرار نسل سالم معرفی شده است.^۳

جایگاه زن در ایجاد سکونت و آرامش خانوادگی در آموزه‌های اسلامی

^۱ کوثری، یدالله. بهداشت روانی خانواده، ص ۴۶.

^۲ آمدی، عبدالواحد بن محمد؛ و تبریزی، احمد بن محمدکریم. درر الکلم و غرر الحکم، ص ۵۳۴.

^۳ طباطبایی، محمدحسین، المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۱۶، ص ۲۴۷.

یکی از بنیادی‌ترین کارکردهای زن در خانواده، ایجاد آرامش و سکون روانی است. قرآن کریم در بیان فلسفه ازدواج می‌فرماید:

"وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً" (روم: ۲۱).

این آیه به روشنی نشان می‌دهد که یکی از نشانه‌های الهی، قرار دادن زن در کنار مرد برای رسیدن به «سکونت» و آرامش است. علامه طباطبایی در المیزان ذیل این آیه می‌نویسد: «مراد از سکونت، آرامشی است که مرد در کنار زن می‌یابد و این آرامش، نه صرفاً جسمانی، بلکه روحی و روانی است؛ زیرا خداوند مودت و رحمت را در دل‌های آنان قرار داده است»^۱.

زن در این آیه، مظهر رحمت الهی و محور انسجام روانی خانواده معرفی شده است. مکارم شیرازی نیز در تفسیر نمونه بیان می‌کند که: «مقصود از مودت، محبت‌های آشکار در روابط زناشویی و از رحمت، عواطف درونی و پایدار است؛ که بیشترین سهم در تحقق این دو عنصر، بر عهده زن قرار دارد»^۲.

از نگاه قرآن، آرامش خانوادگی صرفاً نتیجه همزیستی مادی زن و مرد نیست، بلکه ثمره پیوند روحی و عاطفی آنان است. زن با بهره‌مندی از ویژگی‌های فطری چون عطوفت، صبر و مهربانی، زمینه‌ساز این آرامش است. به همین دلیل، قرآن کریم در آیه دیگر می‌فرماید: «هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ» (بقره: ۱۸۷). تعبیر «لباس» در این آیه، نماد پوشش، حفاظت، زینت و آرامش است. چنان‌که علامه طباطبایی می‌گوید: «همان‌گونه که لباس بدن را از آسیب‌ها محفوظ می‌دارد و زینت انسان است، زن و مرد نیز برای یکدیگر مایه حفاظت، آرامش و زیبایی‌اند»^۳.

پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله در توصیف بهترین زنان فرمودند: "خَيْرُ نِسَائِكُمْ... وَدُودٌ وَلَوْ تَوَّأَسُ زَوْجَهَا"؛ بهترین زنان شما آن است که مهربان، فرزندان‌آور و مونس همسر خویش باشد^۴. این روایت، آشکارا نقش زن را در ایجاد محبت، انس و آرامش روانی خانواده برجسته می‌سازد.

^۱ همان، ج ۱۶، ص ۳۸۱.

^۲ مکارم شیرازی، ناصر؛ و داوودی، سعید. زن در تفسیر نمونه، ص ۴۸۵.

^۳ طباطبایی، محمدحسین، المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۲، ص ۱۷۳.

^۴ حر عاملی، محمد بن حسن؛ حسینی جلالی، محمدرضا؛ تفصیل وسائل الشیعة إلى تحصیل مسائل الشریعة، ج ۲۰، ص ۲۳.

امام صادق علیه السلام نیز می‌فرمایند: «الْمَرْأَةُ الرَّجُلُ سَكَنٌ»؛ زن مایه آرامش مرد است؛ در این روایت، زن نه تنها همدم، بلکه عامل سکونت روانی مرد معرفی شده است. این نقش روانی، به‌طور مستقیم در انسجام خانواده و کاهش اضطراب‌های روزمره تأثیرگذار است.^۱

در روایتی دیگر از امیرالمؤمنین علیه السلام آمده است: «النِّسَاءُ رَيَّاحِينٌ»؛ «زنان گل‌های خوشبو هستند»؛ تعبیر «ریحانه» در این روایت، نمادی از لطافت، آرام‌بخشی و نقش تأثیرگذار زن در فضای روانی خانه است. چنین تعبیری نشان می‌دهد که جایگاه زن در نظام اسلامی، فراتر از نقش ابزاری یا صرفاً زیستی است؛ او روح خانه و عامل اصلی محبت و مودت میان اعضای خانواده است.^۲

علاوه بر این، در سیره اهل بیت علیهم السلام نیز زنان به‌عنوان پشتوانه‌های روانی و معنوی خانواده شناخته شده‌اند. حضرت خدیجه سلام‌الله‌علیها در دوران رسالت پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله، با حمایت‌های عاطفی و معنوی خود، پایداری روانی پیامبر را در برابر فشارهای اجتماعی و روحی تقویت کردند^۳؛ این نمونه تاریخی، جلوه‌ای عملی از نقش زن در ایجاد آرامش و انسجام روانی در خانواده است. آیات و روایات اسلامی تنها به بیان کلیات نقش زن در خانواده بسنده نکرده‌اند، بلکه با معرفی الگوهای عینی از زنان برجسته، نمونه‌های عملی از پایداری روانی در خانواده را نشان داده‌اند. در میان این الگوها، حضرت خدیجه کبری سلام‌الله‌علیها و حضرت زهرا سلام‌الله‌علیها جایگاهی ممتاز دارند. حضرت خدیجه (س) در دوران آغازین رسالت، مهم‌ترین پشتوانه عاطفی و روانی پیامبر اکرم (ص) بود. هنگامی که پیامبر در غار حرا وحی را دریافت کرد و با نگرانی به خانه بازگشت، خدیجه نخستین کسی بود که او را آرامش بخشید و ایمان خود را به رسالتش اعلام کرد. مورخان نقل کرده‌اند که ایشان خطاب به پیامبر فرمود: «به خدا سوگند! خداوند هرگز تو را خوار نمی‌کند؛ چرا که تو صله رحم می‌کنی، راست می‌گویی و از نیازمندان دستگیری می‌نمایی»^۴. این سخنان نشان می‌دهد که خدیجه (س)، نقش حیاتی در تقویت روانی پیامبر و کاهش اضطراب‌های او داشت.

^۱ صدوق، محمد بن علی. الخصال، ج ۱، ص ۲۸۴.

^۲ نهج البلاغه، نامه ۳۱.

^۳ ابن شهر آشوب، محمد بن علی؛ و بقاعی، یوسف. ج ۳، ص ۱۲۳.

^۴ ابن شهر آشوب، محمد بن علی؛ و بقاعی، یوسف. ج ۱، ص ۱۲۳.

به خشم نیاورد و هیچ‌گاه سخنی نگفت که ناخشنود شوم»^۱. این روایت، اوج نقش عاطفی و روانی حضرت زهرا (س) در مدیریت زندگی خانوادگی را نشان می‌دهد. حضرت زهرا (س) همچنین در تربیت فرزندان، الگویی بی‌بدیل بود. امام حسن مجتبی (ع) می‌فرماید: «مادرم فاطمه (س) را شبانه در حال عبادت دیدم که تا سپیده دم به دعا برای دیگران مشغول بود. وقتی علت را پرسیدم، فرمود: پسر! نخست همسایه و سپس خانه»^۲. این روایت نشان‌دهنده روح ایثار، آرامش‌بخشی و تربیت روانی در محیط خانواده است.

با توجه به این آیات و روایات، روشن می‌شود که مادر نخستین مربی ایمان و اخلاق است و سلامت روان فرزندان، به میزان زیادی وابسته به کیفیت عاطفه، محبت و تربیت معنوی اوست. غفلت از این نقش می‌تواند زمینه‌ساز بروز مشکلات روانی و اخلاقی در نسل‌های آینده گردد.

تأثیر ایمان و معنویت زن بر پایداری روانی خانواده

ایمان و معنویت زن، یکی از ارکان اساسی در تحکیم بنیان خانواده و ایجاد آرامش روانی در میان اعضا به شمار می‌رود. قرآن کریم آرامش واقعی را تنها در پرتو یاد خدا می‌داند: «أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ» (رعد: ۲۸). بدین ترتیب، اگر زن به‌عنوان قلب تپنده خانواده اهل ایمان، نماز و دعا باشد، فضای خانه به کانونی سرشار از آرامش و اطمینان بدل می‌شود.

امام صادق علیه‌السلام می‌فرماید: «برکت در خانه‌ای است که در آن زن باایمان باشد»^۳. همچنین پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله در وصف بهترین زنان فرمودند: «بهترین زنان شما زنی است که عقیف باشد، به شوهرش محبت کند و او را در راه اطاعت خدا یاری دهد»^۴. این دسته از روایات نشان می‌دهد که ایمان و معنویت زن، نه تنها به رشد شخصی او منجر می‌شود، بلکه بنیان روانی خانواده را نیز استوار می‌سازد.

از منظر روان‌شناسی نیز باورهای دینی، نقش مهمی در کاهش استرس و افزایش تاب‌آوری خانواده‌ها دارند. اسلام، این حقیقت را قرن‌ها پیش با تأکید بر دعا، ذکر و صبر در محیط خانواده تبیین کرده است. نمونه بارز آن در زندگی حضرت زهرا (س) مشاهده می‌شود که در سخت‌ترین شرایط اقتصادی، با ذکر و معنویت، فضای خانه را سرشار از آرامش می‌کرد^۵.

^۱ مجلسی، محمدباقر. بحارالانوار، ج ۴۳، ص ۱۳۴.

^۲ همان، ص ۲۵۲.

^۳ کلینی، محمد بن یعقوب. الکافی، ج ۵، ص ۳۲۷.

^۴ حر عاملی، محمد بن حسن؛ حسینی جلالی، محمدرضا؛ تفصیل وسائل الشیعة إلى تحصیل مسائل الشریعة، ج ۲۰، ص ۲۳.

^۵ مجلسی، محمدباقر. بحارالانوار، ج ۴۳، ص ۱۳۴.

در نتیجه، ایمان زن، عاملی کلیدی برای ایجاد سکینه، افزایش تاب‌آوری و جلوگیری از فروپاشی روانی خانواده محسوب می‌شود.

نقش زن در حل تعارضات خانوادگی

یکی از عرصه‌های مهم پایداری روانی خانواده، توانایی در مدیریت تعارضات و اختلافات است. آموزه‌های اسلامی نشان می‌دهند که زن، با عظوفت، صبر و مهارت‌های عاطفی خود، نقش مهمی در کاهش تنش‌های خانوادگی دارد.

قرآن کریم زنان شایسته را چنین معرفی می‌کند: «فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ» (نساء: ۳۴). این آیه، زنان شایسته را کسانی معرفی می‌کند که با فرمانبری از خدا و حفظ حریم خانواده، آرامش و انسجام خانه را پاس می‌دارند.^۱

پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله در روایتی فرمودند: «جِهَادُ الْمَرْأَةِ حُسْنُ التَّبَعْلِ»^۲؛ جهاد زن، نیکو شوهرداری است. این روایت نشان می‌دهد که زن با صبر، مدارا و مدیریت عاطفی، می‌تواند در برابر تنش‌ها ایستادگی کرده و مانع از تشدید اختلافات شود.

از منظر روان‌شناسی اسلامی نیز، زنان معمولاً نقش میانجی و آرام‌کننده در روابط خانوادگی دارند. شهید مطهری در نظام حقوق زن در اسلام می‌نویسد: «زن به سبب ویژگی‌های عاطفی، غالباً از شدت‌گیری نزاع‌ها جلوگیری می‌کند و فضای خانواده را به سوی آرامش سوق می‌دهد»^۳.

بنابراین، توانایی زن در مدیریت تعارضات خانوادگی، نقشی کلیدی در پایداری روانی خانواده دارد؛ زیرا از یک‌سو آرامش اعضا حفظ می‌شود و از سوی دیگر انسجام و همبستگی خانوادگی تقویت می‌گردد.

نتیجه‌گیری

خانواده در اندیشه اسلامی، نهادی الهی و بنیادین برای تحقق آرامش، محبت و تربیت نسل‌های آینده است. زن در این نظام، به‌عنوان محور اصلی عاطفه و معنویت، نقشی سرنوشت‌ساز در پایداری روانی خانواده ایفا می‌کند. آیات قرآن کریم فلسفه ازدواج را سکونت و آرامش در پرتو مودت و رحمت معرفی می‌نمایند، و در این میان، زن جایگاهی محوری دارد. تعبیر «لباس

^۱ طباطبایی، محمد حسین، المیزان فی التفسیر القرآن، ج ۴، ص ۳۴۵.

^۲ حر عاملی، محمد بن حسن؛ حسینی جلالی، محمدرضا؛ تفصیل وسائل الشیعة إلى تحصیل مسائل الشریعة، ج ۲۰، ص ۲۳۵.

^۳ مطهری، مرتضی، نظام حقوق زن در اسلام، ص ۲۱۲.

بودن» زن و مرد برای یکدیگر نیز بیانگر رابطه‌ای دوسویه در آرام‌بخشی، حفاظت و رشد روانی خانواده است.

روایات اهل بیت علیهم‌السلام نیز جایگاه زن را به روشنی تبیین کرده‌اند. زن در نگاه معصومان، سرچشمه محبت، سکینه و انسجام در خانه است؛ عاملی که همسر و فرزندان را در مسیر بندگی خداوند یاری می‌دهد و محیط خانواده را به کانونی امن و آرام بدل می‌سازد.

از یافته‌های پژوهش روشن شد که کارکرد زن تنها به ایجاد آرامش برای همسر محدود نمی‌شود. او نخستین مربی معنوی و روانی فرزندان است و پیوند عمیق مادر با فرزند از دوران بارداری و شیرخوارگی، زمینه‌ساز شکل‌گیری شخصیت ایمانی و اخلاقی کودک می‌شود. از این رو، سلامت روان نسل آینده به‌طور مستقیم با تربیت معنوی و عاطفی مادر گره خورده است.

افزون بر این، ایمان و معنویت زن به‌عنوان قلب تپنده خانواده، نقشی بنیادین در تثبیت آرامش و طمأنینه در خانه دارد. ذکر و عبادت، نماز و تقوا نه تنها آرامش فردی زن را تضمین می‌کند، بلکه این آرامش را به همسر و فرزندان منتقل می‌سازد. نمونه‌های تاریخی همچون حضرت زهرا سلام‌الله‌علیها نشان می‌دهند که معنویت زن می‌تواند خانه‌ای سرشار از محبت و انسجام بیافریند.

از سوی دیگر، توانایی زن در مدیریت تعارضات خانوادگی، یکی از مهم‌ترین عرصه‌های پایداری روانی خانواده است. آموزه‌های اسلامی تأکید کرده‌اند که زن با عطف، صبر و مدیریت عاطفی خود، نقشی کلیدی در کاهش تنش‌ها و حل اختلافات دارد. او با مدارا و حکمت، مانع از گسترش نزاع‌های درون خانوادگی می‌شود و زمینه آرامش و انسجام را در میان اعضای خانواده فراهم می‌سازد. چنین نقشی، علاوه بر کاهش فشارهای روانی، موجب تحکیم بنیان خانواده و تقویت همبستگی درونی آن می‌گردد.

در جمع‌بندی نهایی می‌توان گفت که پایداری روانی خانواده در آموزه‌های اسلامی بر سه رکن اساسی استوار است: نخست، ایجاد سکونت و آرامش در روابط زن و شوهر؛ دوم، تربیت معنوی و روانی فرزندان توسط مادر؛ و سوم، ایمان، معنویت و توانایی زن در مدیریت تعارضات خانوادگی. این ارکان در کنار هم، چارچوبی کامل برای استحکام و پایداری خانواده مسلمان ترسیم می‌کنند. بازگشت به این الگوهای قرآنی و روایی، ضرورتی انکارناپذیر در حفظ سلامت روانی خانواده و جامعه اسلامی به شمار می‌رود.

فهرست منابع

قرآن کریم

نهج البلاغه.

۱. ابن شهر آشوب، محمد بن علی؛ و بقاعی، یوسف. (۱۴۱۲-۱۹۹۱). مناقب آل ابی طالب (ع) (ج ۳). بیروت - لبنان: دار الأضواء.

۲. احمدی، نفیسه، یوسفی، ناصر & بشلیده، کیومرث. (۱۴۰۳). تدوین الگوی مشاوره‌ای بر اساس آموزه‌های اسلامی صبر و بخشش بر مدیریت هیجانات زوجین. فصلنامه فرهنگی- تربیتی زنان و خانواده. 339-361, 19(66),

۳. سپاه پاسداران انقلاب اسلامی. نمایندگی ولی فقیه. پژوهشکده تحقیقات اسلامی؛ و کوثری، عبدالله. (۱۳۸۶). بهداشت روانی خانواده (ج ۱-۱). قم - ایران: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی. نمایندگی ولی فقیه. اداره آموزش‌های عقیدتی سیاسی.

۴. جوادی آملی، عبدالله. زن در آئینه جلال و جمال. قم: نشر اسراء، ۱۳۸۶.

۵. حر عاملی، محمد بن حسن؛ حسینی جلالی، محمدرضا؛ و مؤسسه آل البيت عليهم السلام لاحیاء التراث. (۱۴۱۶-۱۳۷۴). تفصیل وسائل الشیعة إلى تحصیل مسائل الشریعة (ج ۲۰-۲۲). قم - ایران: مؤسسه آل البيت (عليهم السلام) لإحياء التراث.

۶. صدوق، محمد بن علی بن حسن بن بابویه، (۱۳۶۲ش). الخصال، قم: جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.

۷. طباطبایی، محمد حسین. (بی‌تا). المیزان فی تفسیر القرآن (ج ۱-۱). بیروت - لبنان: مطبعة التجارية.

۸. عامری فلیحی، نعیمه و صفری فروشانی، احمدرضا. (۱۴۰۲)، نقش زنان در سلامت خانواده، اولین کنفرانس بین المللی علوم انسانی، علوم اجتماعی و حقوق.

۹. علی بن ابی طالب (ع)، امام اول؛ آمدی، عبدالواحد بن محمد؛ و تبریزی، احمد بن محمد کریم. (۱۳۴۴-۱۳۰۴). درر الکلم و غرر الحکم: محتوی بر کلمات قصار مولای متقیان امیرمومنان علیه السلام (ج ۱-۱). شیراز - ایران: احمدی (چاپخانه).

۱۰. کمره‌ای، محمدباقر؛ غفاری، علی‌اکبر؛ بهبودی، محمدباقر؛ و کلینی، محمد بن یعقوب. (۱۳۹۳). *الروضة من الکافی* (ج ۱-۲). تهران - ایران: مکتبه الاسلامیه.
۱۱. کلینی، محمد بن یعقوب. الکافی. تهران: دارالکتب الاسلامیه، ۱۴۰۷ ق.
۱۲. محمدی، زهرا. نقش زنان در ارتقای سلامت روان خانواده از منظر آموزه‌های دینی. فصلنامه مطالعات اسلامی و خانواده، ۱۳۹۸.
۱۳. مجلسی، محمدباقر. بحارالانوار. بیروت دارالحیاء التراث العربی، ۱۴۰۳ ق.
۱۴. مطهری، مرتضی. *نظام حقوق زن در اسلام*. تهران: انتشارات صدرا، ۱۳۵۳.
۱۵. _____ مسئله حجاب. تهران: صدرا، ۱۳۷۴.
۱۶. مصباح یزدی، محمدتقی. *اخلاق در قرآن*. قم: مؤسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی (ره)، ۱۳۸۰.
۱۷. مکارم شیرازی، ناصر؛ و داوودی، سعید. (۱۳۹۳). زن در تفسیر نمونه (ج ۱-۱). قم - ایران: انتشارات امام علی بن ابی طالب (علیه السلام).
۱۸. هاشمی، ابوالفضل. زن و پایداری خانواده در اندیشه اسلامی. قم: پژوهشگاه فرهنگ و معارف اسلامی، ۱۴۰۰.